Vol. 18, Special Issue, January–June 2025

วิถีชุมชนคนเล เขเรือ บ้านในถุ้ง ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

Lifestyle of Kon lay kay rua, Ban Nai Tung Tha Sala Subdistrict, Tha Sala District Nakhon Si Thammarat Province

รัตนา พินิชัน[1] ธีรพงษ์ เพิ่ม[2] สมคิด ทับทิม[3]

Rattana Pinichan[1] Theerapong Perm[2] Somkid Tubtim[3]

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องวิถีชุมชนคนเล เขเรือ บ้านในถุ้ง ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนคนเลบนเรือประมงและบนชายฝั่ง และเพื่อศึกษาลักษณะเรือ อุปกรณ์ และการสืบทอดวิถีคนเลเขเรือ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลในพื้นที่วิจัยชาวเลบ้านในถุ้ง ด้วยการสังเกตปรากฏการณ์ สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปที่ได้จากกระบวนการวิจัย และนำเสนอผลโดยใช้วิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตชุมชนคนเล เขเรือบ้านในถุ้ง มีอาชีพรับจ้างทั่วไป ข้าราชการ ค้าขาย และอาชีพประมง ซึ่งส่วนใหญ่ที่ชาวตำบลท่าศาลาร้อยละ 60 ประกอบอาชีพประมง วิถีชุมชนชาวเลมีลักษณะที่เรียบง่าย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการดำรงชีวิตประจำวัน ที่อยู่อาศัย และอาหารการกิน อาศัยฐานทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเองเป็นหลัก อาชีพที่ทำกันมายาวนานนั้นคืออาชีพประมง และมีการดำเนินชีวิตประมงในรูปแบบเดิม การออกเรือหาปู หาปลา พิธีกรรมคนเลตามความเชื่อของคนในท้องถิ่น เรือและอุปกรณ์เลี้ยงชีพ การใช้ภูมิปัญญาในการแก้ปัญหา ลักษณะเรือ อุปกรณ์ และการสืบทอดวิถีคนเลเขเรือ มีเรือ หัวไก่หรือเรือหัวโทง และเรือหางยาว เป็นพาหนะทีหลัก อุปกรณ์ เครื่องมือประมง ได้แก่ ลอบ โพงพาง และ อวน เป็นเครื่องมือประมงขนาดเล็ก การเรียนรู้ การสืบทอดและการปรับตัว พบว่า ชุมชนคนเล เขเรือ บ้านในถุ้ง ใช้เรือขนาดเล็กประกอบอาชีพประมงมายาวนาน และมีการถ่ายทอดทักษะ เทคนิคต่าง ๆ ให้ลูกหลาน ออกเรือหาปลา แนะนำให้ร่วมเครือข่ายกับเรือประมงขนาดใหญ่ในพื้นที่คอยส่งสัญญาณวิทยุ มีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: วิถีชุมชนคนเล,เรือและอุปกรณ์เลี้ยงชีพ,ชุมชนประมงพื้นบ้านท่าศาลา

---

[1] นักศึกษาสาขา การจัดการวัฒนธรรมเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

[2] ผู้ร่วมวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

*Corresponding author: pinichamnyah@gmail.com

Abstract

Research on the lifestyle of the Ley people community, Kha ruea, Ban Nai Thung, Tha Sala Subdistrict, Tha Sala District, Nakhon Si Thammarat Province. Qualitative Research focuses on field studies in the seaside community areas. Study the way of life of the sea gypsies. Life on fishing boats and on the coast lifestyle family role About doing various activities together Use the study method from field visits to interviews. Participatory observation of various fishermen's fishing activities. The researcher has categorized and analyzed the data to conclude the research process. and present the results using descriptive analytical methods.

The results of the study found that at present, the Khon Le community, Khruea, Ban Nai Thung, Tha Sala Subdistrict, Tha Sala District, Nakhon Si Thammarat Province There are general laborers, government officials, trading, and fishing. Most of the people in the Tha Sala subdistrict, 60 percent, are engaged in fishing. The way of life of the sea gypsy community is simple. Whether it be in matters of daily living, housing, and food. They mainly rely on their local natural resource base. As for the occupation that Tha San Subdistrict has been doing for a long time, it is fishing. Fishermen in Tha Sala Subdistrict It is still practiced in the same form that has been practiced for a long time. Whether it is in the matter of Setting out on a boat to catch crabs and fish, or performing various rituals according to the beliefs of the local people. Boats and survival equipment Using wisdom to solve problems.

Keywords: Sea people community way of life, Boats and survival equipment, Tha Sala local fishing community

บทนำ

การเป็นอยู่ของชุมชนประมงพื้นบ้านในถุ้ง คนในชุมชนกว่าร้อยละ 90 นับถือศาสนาอิสลาม อาชีพหลักของชาวชุมชนคืออาชีพประมงขนาดเล็กถือเป็นรูปแบบการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย เป็นกันเองและอยู่อย่างพอเพียง เป็นวิถีที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษสู่คนรุ่นหลัง การดำเนินชีวิตของชุมชนประมงพื้นบ้านท่าศาลาจึงมีความปรับเปลี่ยนไปบ้างในบางส่วน แต่ก็ยังคงความเป็นชาวประมงไว้แต่อาจจะมีบางส่วนที่ต้องปรับเปลี่ยนไปบ้างเพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในยุคสมัยนี้

การทำประมงในชุมชนมีทั้งใช้อุปกรณ์ชายฝั่งและออกนอกชายฝั่งโดยอาศัยเรือโดยลักษณะของเรือและอุปกรณ์เลี้ยงชีพนั้นของแต่ละบ้านแต่ละหลังก็จะไม่ได้แตกต่างกันหนัก จะแตกต่างเพียงแค่ขนาดของเรือ เรือที่ใช้ในการหาปู หาปลานั้นเป็นเรือหางยาว และเรือหัวไก่ ขนาดที่คนในชุมชนใช้ในการออกทะเลในแต่ละครั้งก็จะเป็นขนาดเล็กสำหรับไป 1-2 คน ขนาด 6.3 เมตร เครื่องฮอนด้า ส่วนเรือขนาดอื่น ๆ อาจมีบ้างเป็นบางส่วน ก่อนที่จะออกเรือ

ไปหาปลานั้นต้องเช็คสภาพล่องเรือ เช็คน้ำมันว่ามีเพียงพอสำหรับไปและกลับหรือไหม จากนั้นก็จะทำการขอพรต่อพระเจ้า ให้การออกเรือปลอดภัยไปได้ด้วยดีและขอให้ได้ปูได้ปลา ในจำนวนที่เพียงพอในการที่จะให้คนในครอบครัวได้กินและได้นำไปขาย เพื่อที่จะนำเงินมาใช้ในการซื้อของใช้อื่นๆในครัวเรือนเริ่มออกเรือไปวางอวนปูเวลา 7.00น. กลับเข้าฝั่งในเวลา 9.00น. และในวันพรุ่งนี้เช้า ไปกู้ขึ้นมา จากนั้นก็จะวิ่งเข้าฝั่งเพื่อมาแกะปู แกะปลา ออกจากอวน โดยมีภรรยาและลูกคอยช่วยปลดออกจากอวน อุปกรณ์ที่ใช้ในการออกเรือ ก็จะมีเป็น อวนล้อมปลา ลังใส่ปลา อุปกรณ์ที่ใช้ในการซ่อมเรือ ไม้พาย ไม้ถอเรือ

วิถีชีวิตชุมชนประมงพื้นบ้านในถุ้ง ชาวบ้านทำอาชีพประมงพื้นบ้านเป็นหลัก ได้ถ่ายทอดวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของการทำอาชีพประมงพื้นบ้านในถุ้ง คนในชุมชนประมงได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมการหาปู ปลา กุ้ง ความเชื่อต่าง ๆ ก่อนการออกเรือ การทำประมงเป็นวิถีที่มีความสุข ตื่นเช้ามาก็ออกเรือหาปู กลับเข้าฝั่งมาก็พักผ่อน ถึงเวลาอีกวันหนึ่งก็กลับไปเอาอวนปู หลังจากนั้นให้ภรรยาและลูกช่วยปลดปู เมื่อปลดเสร็จแล้วก็นำปลาไปขายที่ตลาดนัด ขายเสร็จกลับมา นอกจากภรรยาจะมีหน้าที่ช่วยปลดอวนนำปู ไปขายที่ตลาดแล้ว ภรรยายังมีหน้าที่ดูแลเรื่องเงินและการใช้จ่ายในครอบครัวอีกด้วย วันไหนที่สามารถหาปู หาปลามาได้มาก ก็จะรู้สึกดีใจและภูมิใจ และจะให้รางวัลกับครอบครัวโดยการซื้อเนื้อวัวและอาหารแพงๆที่ไม่ใช่อาหารทะเลมากิน ละบางครั้งก็จะพาลูกๆและภรรยาไปเดินห้างบ้างไปเที่ยวบ้าง และซื้อชุดใหม่ๆให้กับภรรยาและลูกๆ ส่วนวันไหนที่หาได้น้อยก็จะรู้สึกเสียใจเล็กน้อย แต่ก็ต้องทำใจ เพราะก่อนที่จะออกเรือก็ต้องมีการเตรียมใจไว้บ้าง การทำอาชีพประมงมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ชาวประมงยังคงสอนให้ลูกหลานของตนเองได้ฝึกหัดอาชีพนี้ เพราะถือว่าเป็นอาชีที่ดีและมีเกียรติและยังสามารถเลี้ยงปากท้องได้ อาชีพประมงที่นี่นอกจากเลี้ยงปากเลี้ยงท้องให้อยู่รอดแล้ว ก็ยังสามารถที่จะส่งเสียลูกเรียนได้ถึงระดับปริญญา หากไม่สามารถทำอาชีพประมงได้ ก็ไม่รู้ว่าจะทำอาชีพอะไร นอกจากการไปเป็นแรงงาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตชุมชนคนเลบนเรือประมงและบนชายฝั่ง บ้านในถุ้ง ต.ท่าศาลา
2. เพื่อศึกษาลักษณะเรือ อุปกรณ์ และการสืบทอดวิถีคนเลเขเรือ บ้านในถุ้ง ต.ท่าศาลา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นศึกษาภาคสนามในพื้นที่ชุมชนประมงพื้นบ้านท่าศาลา เกี่ยวกับกระบวนการสังคมของชุมชนประมงพื้นบ้านท่าศาลา วิถีชุมชนคนเล การดำเนินชีวิตต่างๆ ในการออกเรือ การใช้ชีวิตบนเรือและบนชายฝั่ง การดำเนินชีวิต บทบาททางครอบครัว เกี่ยวกับการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน ได้ความรู้ในวิถีชาวชุมชนที่ยังคงมีเสน่ห์ และยากที่ชาวชุมชนเมืองจะได้พบเจอในชีวิตประจำวัน เก็บข้อมูลจากการศึกษาย้อนประสบการณ์ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน การวิเคราะห์ ถอดบทเรียน และนำมาสังเคราะห์เชิงทฤษฎีกับผู้อยู่ในเหตุการณ์ ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญการเรียนรู้การถ่ายทอดวิถีชุมชนของกลุ่มคนชาวจีนนาบอน วิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการทางสังคมด้านการเรียนรู้และปรับตัวที่เกิดขึ้นในชุมน ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย บทความจากวารสารวิชาการ นำมาเป็นแนวทางในการวางแผนการศึกษา เก็บข้อมูลในพื้นที่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ลึก และแนวทางประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรม การระดมความคิดเห็น (discussion guideline) การสืบค้นงานการวิจัยชุมชนทำให้เข้าใจ เกี่ยวกับวิธีคิด วิธีการเรียนรู้ วิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านท่าศาลา ของคนในชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ศึกษาภาคสนามเกี่ยวกับ คิด วิธีการเรียนรู้ วิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านท่าศาลาวิถีพฤติกรรมในชุมชนและกิจกรรมความเชื่อเกี่ยวกับการออกเรือหาปลาของชาวประมงพื้นบ้าน กระบวนการการเรียนรู้ กระบวนการยอมรับแนวความคิด ความรู้ใหม่ ๆ มาปรับรูปแบบกิจกรรมพฤติกรรมความเชื่อ การพยายามเรียนรู้เพื่อรับช่วงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ชาวประมงพื้นบ้าน ตำบลท่าศาลา มีการปรับตัวตามปัจจัยและบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงทางสังคม ด้วยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และแบบมีส่วนร่วมรอบทิศทาง เป็นระยะ ๆ (ปรีชา สามัคคี และปัญญา เลิศไกร, 2557) การสนทนาพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการในวิถีชีวิตปกติในพื้นที่กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และคนในชุมชนที่อยู่ในเหตุการณ์ของปรากฏการณ์ การประชุมกึ่งทางการ และไม่เป็นทางการในประเด็นที่เกี่ยวข้อง (Focus group interviews and Focus group discussions) กรพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลหลักเล่าเรื่องราว วิธีการออกเรือไปหาปลา การทำกิจกรมร่วมกันของคนในครอบครัว การดำเนินชีวิต เรือและอุปกรณ์เลี้ยงชีพ พิธีกรรมความเชื่อต่าง ๆ ก่อนการออกไปหาปลา เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนในหลากหลายมิติ ผู้วิจัยได้นำหลักคิด ทฤษฎี เป็นแนวทางในการออกแบบการวิจัย บริบทแวดล้อมทางสังคม เก็บข้อมูลด้วยการสังเกตบริบททางกายภาพและทางสังคม สัมภาษณ์ลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก สัมภาษณ์กลุ่มแบบย้อนประสบการณ์ (Ex-post facto approach) เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้าน ตำบลท่าศาลา บทบาทของคนในครอบครัว มิติของเวลา

กระบวนการเรียนรู้และการใช้ชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ขั้นนี้ผู้วิจัยเน้นการสัมภาษณ์ลึก การสังเกตการแบบมีส่วนร่วมในวิถีชีวิต การร่วมออกไปเรียนรู้วิถีชีวิตการหาปลาของชาวประมงพื้นบ้าน วัฒนธรรมการเป็นอยู่ การถอดบทเรียนเป็นหลัก เพื่อนำข้อมูลที่มีอยู่มาวิเคราะห์ เชิงทฤษฎีแบบมีส่วนร่วม และประเมินกิจกรรม ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแบบไม่เป็นทางการและกึ่งทางการ

การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลนามเส้า (Triangulation) ด้วยการตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน อย่างน้อย 3 ลักษณะ ที่มาของข้อมูล กระบวนการสืบสวนหาข้อมูล และการนำข้อมูลไปให้ผู้ให้ ข้อมูลอ่าน

หรือกลับไปตรวจสอบโดยการสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง ทฤษฎีที่เป็นแนวการหาข้อมูล และวิธีการหาข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า โดยใช้วีการเก็บข้อมูลหลากหลาวิธีการมาเทียบเคียงกัน

การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant)

ผู้วิจัยได้ค้นหาบุคคลที่ให้ข้อมูลหลักโดยใช้เกณฑ์เลือก โดยใช้เกณฑ์เลือกเชิงทฤษฎี (Theoretical Sampling) จากโครงสร้างหน้าที่ ผู้ที่ประกอบอาชีพประมง มายาวนานกว่า 14 ปี และมีครอบครัวที่ประกอบอาชีพประมงผูกพันและอยู่กับอาชีพนี้มาเป็นเวลายาวนาน

วิธีการเก็บข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ร่วมสังเกตการณ์แบบมีไม่มีส่วนร่วม และแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมการออกเรือไปหาปลา และการใช้ชีวิตแบบคนในพื้นที่ประมงท่าศาลา ซักถามจดบันทึกข้อมูลที่ต้องการเพิ่มเติมอยางละเอียด เก็บปรากฏการณ์เชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้น สัมภาษณ์ด้วยการสนทนาเชิงลึกกับบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้เกี่ยวข้อง สรุปการประชุมชนกลุ่ม (Focus Group) ตรวจสอบข้อมูลด้วยหลักตรวจสอบสามเส้าจากปรากฏการณ์ และตรวจสอบเชิงทฤษฎี

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ เนื่องจากเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ จึงใช้วิธีการที่หลากหลายวีในขณะปฏิบัติการวิจัยภาคสนามเน้นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแต่ละช่วง แต่ละขั้นตอน ที่มีผลต่อเนื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์ต่อกัน และเชิงทฤษฎีมาเป็นแนวทาง นำการวิเคราะห์จากผลการปฏิบัติ นำเอาปรากฏการณ์ และจากกิจกรรมที่ได้ร่วมทำกับชาวประมงพื้นบ้านของตำบลท่าศาลามาถอดบทเรียนด้วยรูปแบบ (Action Learning Model) จนได้สรุปรูปแบบพลวัต วิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงปรากฏการณ์และเชิงทฤษฎี (Focus group Analysis) โดยผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการด้านมานุษยวิทยา

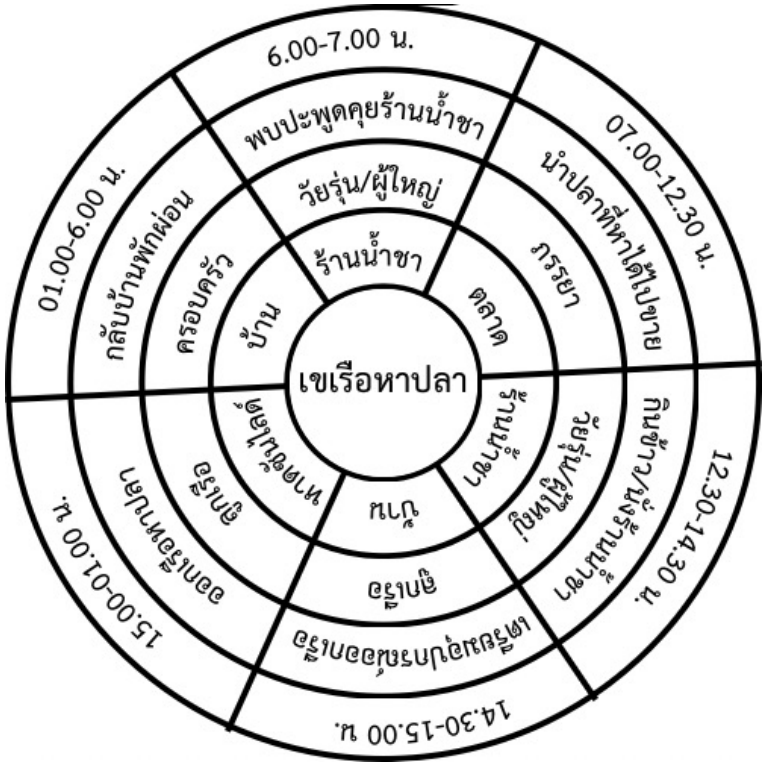
ผลการวิจัย

วิถีชีวิตชุมชนคนเลบนเรือประมงและบนชายฝั่งบ้านในถุ้ง ต.ท่าศาลา

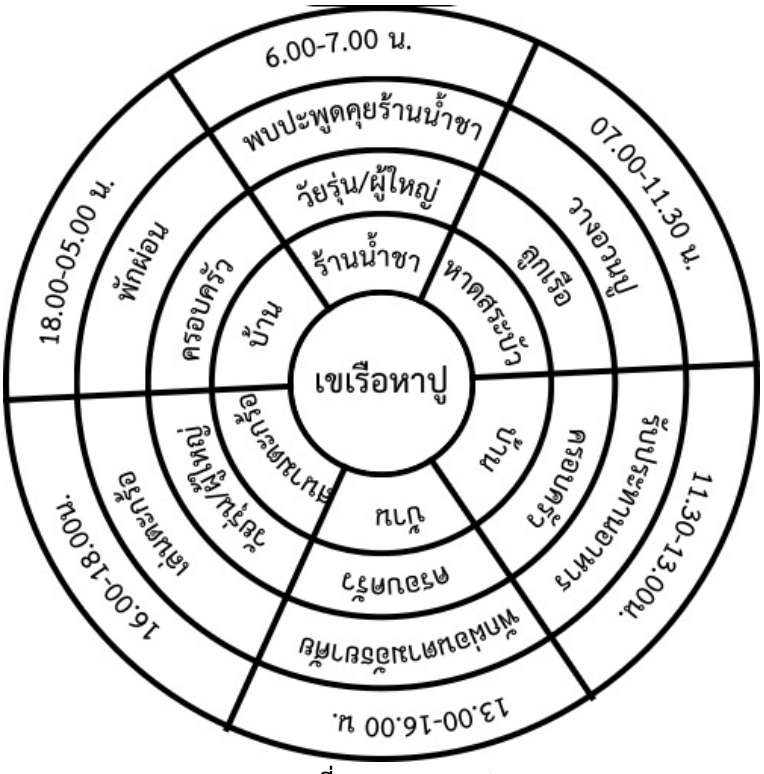
วิถีชีวิตชุมชนคนเลบนเรือประมงและบนชายฝั่งบ้านในถุ้ง ต.ท่าศาลา พบว่า ชุมชนคนเลอาศัยอยู่ริมทะเลอ่าวไทย อยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ห่างจากจังหวัดนครศรีธรรมราช 30 กิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม วิถีชีวิตกลุ่มประมง ออกเรือไปหาปลา ปู ในทะเลนำทรัพยากรมาจำหน่ายสู่ตลาดในท้องถิ่น และตลาดในเมืองท่าศาลา และในตัวอำเภอเมือง เพื่อส่งออกไปจำหน่ายให้กับประชาชนต่างอำเภอและต่างจังหวัดต่อไป สิ่งหนึ่งที่เป็นศาสตร์ความรู้ที่น่าสนใจของการประกอบอาชีพประมง นอกจากเทคนิคความชำนาญในการสังเกตลักษณะน้ำ พันธุ์ปลาต่าง ๆ เครื่องมือทำมาหากิน ก็คือเรือ เรือเป็นสิ่งที่สำคัญเป็นพาหนะในการที่จะนำชาวประมงออกสู่ทะเล เปรียบเสมือนบ้านหลังที่และต้องมีการดูแลเอาใจใส่เมื่อชำรุดก็ต้องนำเรือมาซ่อมแซมบำรุงรักษาหรือสร้างขึ้นมาใหม่ ปัจจัยดังกล่าว ทำให้ชุมชนประมงพื้นบ้าน เป็นศูนย์รวมขนาดใหญ่ในอาชีพประมงเนื่องจากอยู่ติดกับทะเลคนในท้องถิ่นส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพประมง

พื้นที่ทางทะเลและชายฝั่ง บ้านในถุ้ง ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา เป็นแหล่งระบบนิเวศน์ที่สำคัญที่เป็นแหล่งอาหาร ที่คงความอุดมสมบูรณ์มาโดยตลอด อาชีพหลักคือการทำประมงขนาดเล็ก อาชีพค้าขายหรือรับจ้างทั่วไปในพื้นที่ วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนที่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวันยังคงมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม พึ่งพ าอาศัย

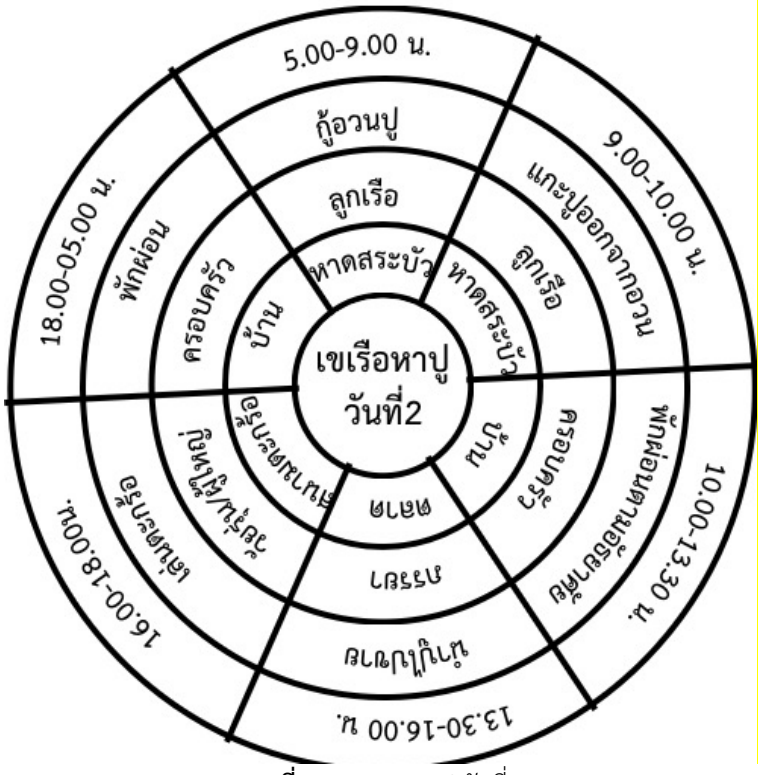
กัน ชาวประมงพื้นบ้านในถุ้งต่างก็พากันออกไปหาทรัพยากรทางทะเลแถบชายฝั่งด้วยเรือขนาดเล็กในระยะ 2 ไมล์ทะเล แต่จะไม่เกิน 3 ไมล์ทะเล แต่หากออกไปหาปลาก็จะวางอวนในระยะ10 ไมล์ทะเล เนื่องจากสภาพคลื่นลมในทะเลยังแปรปรวน อาจจะทำให้เกิดอันตรายได้ วิถีชีวิตการเขเรือในทะเล มีช่วงเวลาในการดำเนินชีวิตเข้ามืดตามวิถีชีวิตของสัตว์น้ำในทะเล และตามสภาพภูมิอากาศน้ำขึ้นน้ำลงในการนำเรือออกสู่ทะเล

ภาพที่ 2 เวลาการหาปลา

ภาพที่ 3 เวลาการหาปู

ภาพที่ 4 เวลาการหาปู วันที่ 2

วิถีชุมชนชาวประมงพื้นบ้าน บ้านในถุ้ง ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีกระบวนการเรียนรู้ทั้งในเรื่องของการประกอบอาชีพ และการดำเนิน ชีวิตประจำวัน โดยมีองค์ความรู้ที่ถูกสั่งสม และถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ถ่ายทอดออกมาเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการหาปูและหาปลานั้น ในอดีตนั้นชาวประมงพื้นบ้านเริ่มจากการจับสัตว์น้ำด้วยวิธีการง่าย ๆ เริ่มมีกิจกรรมเคลื่อนไหวตั้งแต่เวลา 06.00 น ของแต่ละวัน ชาวประมงจะทยอยเดินทางออกจากบ้านทำกิจกรรมต่าง ๆ การไปหาน้ำชากินและเตรียมข้าวห่อก่อนการไปออกเรือหาปลา มีความคึกคักในเช้าเช้า ช่วงเที่ยง เป็นหลัก ชาวประมงพื้นบ้านตำบลท่าศาลา มีการกินอยู่อย่างเรียบง่าย และประหยัด อาหารการกินส่วนใหญ่ก็มาจากกุ้ง หอย ปู ปลา ที่ตนเองหามาอีกทั้งยังมีการนำอาหารทะเลที่เหลือหลังจากการจำหน่ายในรูปแบบของอาหารทะเลสด จะถูกนำไปแปรรูปผ่านระบบการถนอมอาหาร

อาหารหลักของชาวประมงพื้นบ้านก็จะเป็นอะไรไปไม่ได้นอกเสียจากปู ปลา ที่พวกเขานั้นได้ทำการหามาเอง นิยมนำมาทำเป็นแกงหรือต้มเป็นหลัก แต่หากวันไหนที่หาปูหรือปลาได้มากมักจะซื้อเนื้อมากินเพื่อเป็นการให้รางวัลกับครอบครัว ปัจจุบันในชุมชนยังก็ยังคงความเป็นประมงพื้นบ้าน ยังคงหาปู หาปลา มากินเอง และนำไปขายเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว การใช้ชีวิตที่คุ้นชินกับทะเล ตื่นเช้ามาก็ออกเรือหาปู หาปลา ก่อนการออกเรือชาวประมงจะทำการขอพรต่อพระเจ้าก่อน โดยการขอที่ว่า ขอให้พวกเขาเดินทางปลอดภัยทั้งไปและกลับและขอให้พวกเขานั้นได้ปูได้ปลาในจำนวนที่มาก ๆ พอที่จะนำไปขายและนำมารับประทานกันในครอบครัว จากนั้นก็จะเช็คในสภาพล่องของเรือ เช็คน้ำมัน แล้วเริ่มสตาร์ทเรือแล้วออกไปหาปู หาปลา ขับเรือจากท่าเทียบเรือหากไปหาปูก็จะขับเรือออกไปเพียงแค่ 2 ไมล์ทะเลคลื่นในระดับนี้จะมีปู แต่หากหาปลาก็จะขับเรือออกไปประมาณ 10 ไมล์ทะเลจึงจะเจอปลาเยอะ ช่วงเดือนที่เหมาะสำหรับการออกเรือนั้น คือช่วงเดือน กุมภาพันธ์ ไปจนถึง ต้นเดือนพฤษจิกายน เมื่อถึงเดือนพฤษจิกายนก็จะเริ่มหยุดเรือกัน เนื่องจากเป็นช่วงมรสุม ฝนตกบ่อยมีคลื่นลมเยอะและมีคลื่นลูกใหญ่จึงไม่เหมาะแก่การออกเรือไปหาปลา เมื่อถึงช่วงมรสุมชาวประมงก็จะหยุดหาปลาและทำการซ่อมเรือรอ จนกว่าจะถึงช่วงที่มีปลาวิธีการดูคลื่นสามารถมองดูจากชายฝั่งได้เลย ถ้าคลื่นลมแรงวันนั้นก็จะไม่ออกเรือเลยอุปสรรคในการออกเรือแต่ละครั้งก็จะไม่เหมือนกัน บางครั้งก็ต้องเจอปัญหาเพลาเรือขาด ใบจักรขาด ถ้าเพลาขาดจะไปกู้ในวันที่ 2 จะเอาหางอันนี้ไปซ่อมก่อน ถ้าเกิดรู้สึกอยากจะเข้าห้องน้ำขึ้นมา ก็ต้องไปนั่งที่ข้าง ๆ กับแคมเรือแล้วทำธุระที่ตรงนั้น อาหารก็ต้องนำไปเองจากบ้าน หรือซื้อที่ระหว่างทางก่อนขึ้นเรือ หากเป็นอวนปูเริ่มออกเรือตั้งแต่ 07.00 น. เมื่อถึงคลื่นในระยะ2เมตรแล้วก็จะเริ่มวางอวน เมื่อวางอวนเสร็จก็จะกลับเข้ามายังฝั่งจะถึงฝั่งในเวลา 9.00 น กลับมานอนพักผ่อน แล้วค่อยกลับไปกู้อวนในรุ่งเช้าของวันถัดไป เมื่อถึงรุ่งเช้าวันถัดไปก็จะขี่เรือกลับไปยังตำแหน่งเดิมที่วางอวนไว้ กู้อวนขึ้นมา แล้วกลับเข้าฝั่งเพื่อที่นำอวนนั้นกลับไปปลดที่ชายฝั่ง เมื่อเดินทางกลับมาถึงชายฝั่ง ภรรยาละลูกๆก็จะมาช่วยในการปลดปู ปลา หรือขยะต่างๆออกจากอวน เมื่อปลดเสร็จแล้วภรรยาจะมีหน้าที่ในการนำปู ปลา ไปขายที่ตลาด นอกจากนั้นภรรยายังมีหน้าที่ในการเก็บเงินจากการขายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายในครอบครัว หากเป็นอวนปลาเริ่มออกเรือในเวลา 15.00 น.เมื่อถึง 10 ไมล์ทะเลแล้วจึงค่อยวางอวนแบบใส่ลูกโป่งลอยผิวน้ำ วางแล้วรอให้น้ำไหลพออวนเลื่อนก็สาวขึ้นมาบนเรือ แล้วกลับเข้าฝั่งเวลา 01.00 น. เพื่อการปลดปลาออกจากอวน แล้วนำปลาที่ได้ไปส่งให้กับแพปลา ส่วนปลาที่มีขนาดเล็ก ก็จะให้ภรรยานำไปขายเองที่ตลาด วันไหนที่สามารถหาปู หาปลามาได้มาก ก็จะรู้สึกดีใจและภูมิใจ และจะให้รางวัลกับครอบครัวโดยการซื้อเนื้อวัวและอาหารแพงๆที่ไม่ใช่อาหารทะเลมากิน ละ

บางครั้งก็จะพาลูกๆและภรรยาไปเดินห้างบ้างไปเที่ยวบ้าง และซื้อชุดใหม่ๆให้กับภรรยาและลูกๆ ส่วนวันไหนที่หาได้น้อยก็จะรู้สึกเสียใจเล็กน้อย แต่ก็ต้องทำใจ เพราะก่อนที่จะออกเรือก็ต้องมีการเตรียมใจไว้บ้าง การทำอาชีพประมงมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ชาวประมงยังคงสอนให้ลูกหลานของตนเองได้ฝึกหัดอาชีพนี้ เพราะถือว่าเป็นอาชีพที่ดีและมีเกียรติและยังสามารถเลี้ยงปากท้องได้ อาชีพประมงที่นี่นอกจากเลี้ยงปากเลี้ยงท้องให้อยู่รอดแล้ว ก็ยังสามารถที่จะส่งเสียลูกเรียนได้ถึงระดับปริญญา หากไม่สามารถทำอาชีพประมงได้ ก็ไม่รู้ว่าจะทำอาชีพอะไร นอกจากการไปเป็นแรงงาน

ลักษณะเรือ อุปกรณ์ และการสืบทอดวีถีคนเลเขเรือ

ลักษณะเรือ อุปกรณ์

หัวไก่หรือเรือหัวโทง ต้นแบบดั้งเดิมมาจากจังหวัดกระบี่ มีลักษณะเป็นเรือขนาดเล็ก หัวเรือสูงงอนขึ้นไปบรรจบกับทวนหัวที่ยื่นสูงขึ้นมาและตรงทวนท้ายมีลักษณะเป็นรูปลิ่ม ขนาดตั้งแต่ 7 - 8 เมตรขึ้นไป ติดเครื่องตรงท้าย น้ำหนักเรือเบามีความคล่องตัว ทำให้สามารถทำเวลาในขับเคลื่อนได้ดี เหมาะแก่การทำประมงชายฝั่ง ระยะ 10 กิโลเมตร ระดับน้ำทะเลลึก 6 - 7 เมตร เป็นเรือทีต่อด้วยไม้กระดาน และในการเริ่มทำเรือเริ่มจากการวางกงท้องโดยใช้เส้นผ่าศูนย์กลางเรียกว่า เริ่มจาก "กระดูกงู" ลักษณะพิเศษ ส่วนใหญ่คนที่ประกอบอาชีพประมงจะนิยมใช้เรือหัวไก่มากกว่าเรือชนิดอื่น ๆ เพราะเหมาะกับสภาพพื้นที่ และเรือหัวไก่จะฝ่าคลื่นได้ดีกว่าเรือชนิดอื่น ๆ ปัจจุบันในพื้นที่มีการใช้เรือหัวไก่ประมาณ 95% ประเภทของไม้ ไม้ตะเคียน เพราะ ทนมีคุณภาพดี อายุการใช้งานดีกว่าแตกต่างจากไม้ชนิดอื่น ๆ

เรือหางยาว เป็นพาหนะที่ชุมชนประมงบ้านในถุ้ง ส่วนใหญ่ใช้ทำประมง เรือมีขนาดเล็ก รูปร่างเพรียวยาว เหมาะแก่การทำประมงชายฝั่งใน ระยะ 600 – 700 เมตร ระดับความลึกประมาณ 1- 6 เมตร ใช้ออกจับปลากะพง ปลากุเลา และ สัตว์น้ำอื่น ๆ เรือหางยาวในปัจจุบัน เมื่อนำเครื่องยนต์จากรถยนต์มาติดตั้ง ก็สามารถวิ่งได้ในแม่น้ำลำคลอง หรือชายทะเลน้ำตื้นได้ รวมไปถึงในที่ที่มีขยะได้อย่างสบาย ด้วยคุณสมบัติที่ใช้งานง่าย สามารถเปลี่ยนเรือได้ตามใจชอบ อีกทั้งเครื่องยนต์มีกำลังสูงและแล่นได้เร็ว ทำให้สามารถยกใบพัดพ้นที่ตื้นเขินได้ การบังคับเรือก็ง่ายเพียงแค่โยกใบพัดหรือใบจักรก็สามารถบังคับเลี้ยวได้ตามใจชอบ โดยไม่ต้องมีหางเสือ

อุปกรณ์ เครื่องมือประมง ของชุมชนบ้านในถุ้ง พบเครื่องมือ 3 ประเภทหลัก ได้แก่ ลอบ โพงพาง และอวน 1) ลอบ ได้แก่ ลอบปู 2) โพงพาง ได้แก่ โพงพางหลัก 3) อวน ได้แก่ บาม อวนกางกั้นแล้วลาก ชนิดอวนปลากระบอก และ อวนติด ชนิดอวนลอยปลาทูชนิดอวนจมปลาทูชนิดอวนลอยปลากะพง ชนิดอวนลอยปลากุเรา ชนิดอวนลอยปลากระบอก ชนิดอวนสามชั้นกุ้ง และชนิดอวนจมปูม้า ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชาวประมงมีการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับประเภทของสัตว์น้ำที่จับ ซึ่งคล้ายกับเครื่องมือประมงขนาดเล็ก

การเรียนรู้ การสืบทอดและการปรับตัว

ชุมชนคนเล เขเรือ บ้านในถุ้ง ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ชาวประมงและลูกหลานชาวประมงเคารพและให้ความสำคัญต่ออาชีพประมงพื้นบ้านเป็นอย่างมาก บทบาทของชาวประมงพื้นบ้านและลูกหลานชาวประมงพื้นบ้านจะเกื้อหนุนเสริมให้การดำเนินวิถีชีวิต การออกเรือหาปลา ได้รับความสำคัญชัดเจน เมื่อถึงฤดูการหาปลา ชาวประมงเกือบทุกคนจะเริ่มทำหน้าที่การออกเรือหาปลากันอย่างเต็มที่ เชื่อฟังคำชี้แนะ ความ

ปลอดภัยในการออกเรือหาปลาจากเรือใหญ่ที่คอยส่งสัญญาณมาที่ชายฝั่งโดยใช้วิทยุในการกระจายเสียง การทำอาชีพประมงมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ชาวประมงยังคงสอนให้ลูกหลานของตนเองได้ฝึกหัดอาชีพนี้ เพราะถือว่าเป็นอาชีที่ดีและมีเกียรติและยังสามารถเลี้ยงปากท้องได้

วิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรราช มีการดำเนินชีวิตมีความเรียบง่าย และยึดคำกล่าวที่ว่า เมื่อออกทะเลจับปูได้กินปู ลงอวนปลาได้กินปลา สัมพันธ์กันแบบเครือญาติ ใช้ชีวิตในวิถีแบบมีความผูกพันกับวิถีชีวิตที่ดำเนินสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีความรักในความเป็นตัวตน ให้ความสำคัญกับการออกเรือไปหาปลา ซึ่งเป็นสิ่งที่หล่อหลอมกลมกลืนของชาวประมงพื้นบ้านตำบลท่าศาลา ให้เกิดความรัก เกิดความรักความเชื่อมั่นในในอาชีพที่มีมาตั่งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ชาวประมงพื้นบ้านตำลบท่าศาลาภาคภูมิใจ และอยากให้ลูกหลานของตนเองได้สืบเนื่องอาชีพนี้ต่อไปให้คงอยู่ต่อไปได้อย่างยาวนานและไม่เดือดร้อนใคร

อภิปรายการวิจัย

วิถีชีวิตชุมชนคนเลบนเรือประมงและบนชายฝั่งบ้านในถุ้ง ต.ท่าศาลา

อำเภอท่าศาลาตั้งอยู่ริมทะเลอ่าวไทย อยู่ทางทิศเหนือของอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ห่างจาก จังหวัดนครศรีธรรมราช 30 กิโลเมตร ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามวิถีชีวิตกลุ่มประมง ออกเรือไปหาปลา ปู ในทะเลนำทรัพยากรมาจำหน่ายสู่ตลาดในท้องถิ่น อาชีพหลักคือการทำประมงขนาดเล็ก อาชีพค้าขายหรือรับจ้างทั่วไปในพื้นที่ ความน่าสนใจของชุมชนบ้านในถุ้ง คือวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนที่ได้พบเห็นในชีวิตประจำวัน ที่ยังคงมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม พึ่งพาอาศัยกัน

วิถีชุมชนชาวประมงพื้นบ้านตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

มีกระบวนการเรียนรู้ทั้งในเรื่องของการประกอบอาชีพ และการดำเนิน ชีวิตประจำวัน โดยมีองค์ความรู้ที่ถูกสั่งสมและถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ถ่ายทอดออกมาเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการหาปูและหาปลานั้น ในอดีตนั้นชาวประมงพื้นบ้านเริ่มจากการจับสัตว์น้ำด้วยวิธีการง่าย ๆ

อาหารหลักของชาวประมงพื้นบ้านก็จะเป็นปู ปลา ที่พวกเขานั้นได้ทำการหามาเอง นิยมนำมาทำเป็นแกงหรือต้มเป็นหลัก แต่หากวันไหนที่หาปูหรือปลาได้มากมักจะซื้อเนื้อมากินเพื่อเป็นการให้รางวัลกับครอบครัว ปัจจุบันในชุมชนยังก็ยังคงความเป็นประมงพื้นบ้าน ยังคงหาปู หาปลา มากินเอง และนำไปขายเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว

สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง วิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านจังหวัดสมุทรสาคร ภายใต้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Suphaporn Songpracha et al., 2019)

ลักษณะเรือ อุปกรณ์ และการสืบทอดวีถีคนเลเขเรือ

เรือหางยาว เป็นพาหนะที่ชุมชนประมงบ้านในถุ้ง ส่วนใหญ่ใช้ทำประมง เรือมีขนาดเล็ก รูปร่างเพรียวยาว เหมาะแก่การทำประมงชายฝั่งใน ระยะ 600 – 700 เมตร ระดับความลึกประมาณ 1- 6 เมตร ใช้ออกจับปลากะพง ปลากุเลา และ สัตว์น้ำอื่น ๆ

อุปกรณ์ เครื่องมือประมง นของชุมชนบ้านในถุ้ง พบเครื่องมือ 3 ประเภทหลัก ได้แก่ ลอบ โพงพาง และอวน

วิถีชีวิตของชาวประมงพื้นบ้านตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรราช มีการดำเนินชีวิตมีความเรียบง่าย และยึดคำกล่าวที่ว่า เมื่อออกทะเลจับปูได้กินปู ลงอวนปลาได้กินปลา สัมพันธ์กันแบบเครือญาติ ใช้ชีวิตในวิถีแบบมีความผูกพันกับวิถีชีวิตที่ดำเนินสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีความรักในความเป็นตัวตน ให้ความสำคัญกับการออกเรือไปหาปลา ซึ่งเป็นสิ่งที่หล่อหลอมกลมกลืนของชาวประมงพื้นบ้านตำบลท่าศาลา ให้เกิดความรัก เกิดความรักความเชื่อมั่นในในอาชีพที่มีมาตั่งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นสิ่งที่ชาวประมงพื้นบ้านตำลบท่าศาลาภาคภูมิใจ และอยากให้ลูกหลานของตนเองได้สืบเนื่องอาชีพนี้ต่อไปให้คงอยู่ต่อไปได้อย่างยาวนานและไม่เดือดร้อนใคร

สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างสรรค์วิถีชาวประมงมลายู ของ Thakerngphon Khamyang (2014) ที่ว่าหัวไก่หรือเรือหัวโทง ต้นแบบดั้งเดิมมาจากจังหวัดกระบี่ มีลักษณะเป็นเรือขนาดเล็ก หัวเรือสูงงอนขึ้นไปบรรจบกับทวนหัวที่ยื่นสูงขึ้นมาและตรงทวนท้ายมีลักษณะเป็นรูปลิ่ม ขนาดตั้งแต่ 7 - 8 เมตรขึ้นไป ติดเครื่องตรงท้าย น้ำหนักเรือเบามีความคล่องตัว ทำให้สามารถทำเวลาในขับเคลื่อนได้ดี เหมาะแก่การทำประมงชายฝั่ง ระยะ 10 กิโลเมตร ระดับน้ำทะเลลึก 6 - 7 เมตร

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ระยะเวลาในการศึกษามีเวลาที่น้อย อาจจะมีผลในเนื้อหาที่ยังไม่ชัดเจน ผู้ที่จะมาศึกษาต่อควรที่จะขยายเวลา หรือทำในระยะเวลาที่มากขึ้น เพื่อที่จะเก็บรายละเอียดได้เพิ่มขึ้น
2. เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก หรือกลุ่มที่จะศึกษาให้กว้างขึ้น
3. ควรนำผลการวิจัยเพื่อไปพัฒนาการทำประมงของคนในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

Chandrachoti, K. (1998). *Community-based fisheries management*. Bangkok: Thailand Research Fund (TRF).

Khamyang, T. (2014). *Education for creating a way of life for Malayan fishermen* [Research report]. Srinakharinwirot University, Department of Visual Arts.

Puangngam, K. (2014). *Management in community development: Teaching materials for the subject C.P. 615*. Bangkok: Thammasat University, Faculty of Social Work, Department of Community Development.

Raojai, S. (1986). *Conservation of fisheries resources*. Bangkok: Thammasat University.

Samakkhi, P., & Lertkrai, P. (2014). 360-degree observation for research and development. *Nagabutr Review Journal, 6*(1). Nakhon Si Thammarat Rajabhat University.

Songpracha, S., Anomasiri, W., & Khanthamthurapoj, K. (2019). *The way of life of local fishermen in Samut Sakhon Province under the concept of Sufficiency Economy Philosophy* [Research report]. Mahidol University, Department of Social Sciences.

Sudthongkong, C., & Wiratchawong, P. (2005). *Community-based coastal resource management: A case study of the mangrove forest at Ban Thung Tase, Trang Province* [Research report]. Rajamangala University of Technology Srivijaya, Faculty of Fisheries Science and Technology.